

Hvorfor Systime ikke har bedt forfatteren om at gække hjem og realisere dette projekt og lade forstudiet dertil forblive i skrivebordsskuffen er som indledningsvist bemærket et andet spørgsmål, hvis besvarelse blaffer i brisen.

Jørgen Holmgaard

Forfatterskabsportræt

Nils Gunder Hansen: *Tage Skou-Hansen. Et forfatterskabsportræt*, Kbh. 2004 (Gyldendal).

‘Forfatterens død’ – eller mindre metaforisk udtrykt: forfatterbiografiens irrelevans for litteraturanalsen – var mest markant i 1960’ernes nykritik og strukturalisme. I samme periode forsvandt forfatterbiografien som legitim genre i litteraturkritikken for slet ikke at tale om den universitære litteraturvidenskab. Men selv om biografiske bninger i den efterfølgende poststrukturalismes periode var lige så ufæhige i universitære saloner som nogensinde, kom interessen for dem i 1980’erne så småt til live igen hos de bogproduktive dagbladskritikere, der ikke i længden ville underlægge sig, hvad der på universitetsinstitutterne blev anset for *bon ton*. Det startede med John Chr. Jørgensens fyldige Panduro-biografi (1987), og biografien fik (gen)etableret sig som stærkt sælgende genre i den danske boghandel med Jens Andersens lige så store biografiske bøger om Thit Jensen (1991), Tom Kristensen (1993), og senest H.C. Andersen, der salgsmæssigt vist har overgået alt tidligere. Joakim Garffs Kierkegaard-biografi *SAK*

(2000) bør også tælles med i denne generhistorie, der publikums- og oplagsmæssigt blev en succeshistorie, hvis lige ikke er set siden 1960’ernes og 70’ernes boom for teoretiske og politisk farvede fagbøger. Biografiens dog stadig prækere forhold til de universitære normer og den universitære selvforståelse kom for nylig frem i den meget indædte debat om kildebrug og kildetolkning mellem Garff og hans Kierkegaard-forskende kollega Peter Tudvad. Men trods kontroverser kan der ikke være tvivl om, at forfatterpersonen igen har vist sin uovervindelige styrke i litteraturen om litteraturen; biografien er vendt tilbage med eftertryk. Findes der stadig universitære normer, der forhindrer litterater i at gå biografisk til værks, er det – for så vidt angår læserinteressen – værst for dem selv. Det er i hvert fald de andre – biograferne – der får det store publikum i tale. Dette befinder sig uden for universiteterne, og studentertallene til trods kan man undertiden tvivle på, at der overhovedet mere eksisterer noget stort fagbogskøbende publikum blandt disse. Det er derfor rigtigt set, hvis en litteraturskribent, der vil skrive for andre end sig selv og nogle få ligesindede, nu satter biografisk. Nils Gunder Hansens Skou-Hansen-bog er del af en bølge.

Dog forskyder hans bog sig med nogle vigtige accenter fra flere øvrige. »Jeg er opdraget i den moderne anti-biografiske skole inden for litteraturvidenskab, og den har påvirket mig så meget, at jeg ikke kan betragte det som en hovedopgave for litteraturforskningen at føre litterære værker tilbage til forfatterens eget liv«, spiller Nils Gunder ærligt ud (p.11) og afviser at ville læse romanerne som »nøgleromaner«.

Men – lyder argumentet derpå – virkeligheden »spøger« (!) alligevel i romanerne, og derfor »kan det være nyttigt at kende lidt til den. Om ikke andet så for ikke at overvurdere dens betydning« (ibid.). Det er altså en modereret biografisme, vi har at gøre med. Og som undertitlen fortæller, er der endnu en vigtig nuancering: det er ikke et forfatterportræt, men et forfatterskabsportræt. Det er altså ikke livet, men værkerne, der er hovedemnet. Forbindelsen er dog tæt. Det er en standardopfattelse, at Tage Skou-Hansens debutroman *De nøgne træer* (1957) 'handler om' forfatterens frihedskæmpetid og -erfaringer fra Århus. Det er ned i den specifikke detalje eksempelvis blevet seriøst diskuteret, om romanens Keld 'i virkeligheden' er et 'portræt' af Thorkild Bjørnvig. Thorkild Bjørnvig har vist også selv tænkt over en del over dette spørgsmål, der af samme grund har rumsteret i de to forbundne forfatters indbyrdes forhold siden den fælles studentertid: hvem sagde og gjorde dengang hvad, og hvordan skulle det forstås? Med en biografisk tilgang træder man hos Skou-Hansen unægteligt ind i et felt, hvor høje spændinger er slået til, og hvor personhistorier overalt konkurrerer med teksten om at tiltrække opmærksomheden. Den almenmenneskelige nysgerrighed efter at kikke ind bag kulisserne hos andre – gerne offentligt kendte – og analytikerens intellektuelt sublimerede nysgerrighed efter at løse de gåder, et tekstkorpus stiller sin læser, kan komme meget tæt på hinanden.

Det gør de vel nok også her i bogen, men det er en af dens fortjenester, at den i alt væsentligt sobert holder sigtet rettet mod diskussionen af teksterne.

Kommer vi ned i familiemæssige baggrundsforhold, eksempelvis faderens og familiens exit fra matadorlivet i den jyske lilleby – direktøren svindlende med bankens penge – så vender vi heldigvis hurtigt tilbage til spørgsmålet om de spor, som disse oplevelser evt. kan have sat i sønnens fiktion. Iøvrigt forbløffende få, umiddelbart set. Dette kan læses som en bekræftelse af indledningens tanker om, at man ikke skal overvurdere biografens betydning. Men på næste trin kan da rejse sig to drilske spørgsmål. Hvorfor så beskæftige sig med den? Men man kunne også i helt modsat retning spørge: Når der ikke findes mange spor i teksterne af disse biografisk omvæltende oplevelser, kan det så skyldes, at læsningen ikke har været dybtborende nok?

Den moderate biografisme, som bogen praktiserer, er som al biografisme beskyttet af genrens fast- og velkendthed. Man kan inden for den gøre en masse, som man ikke behøver begrunde eller kommer til at stå til regnskab for. Således trækkes der i denne bog en fin, men ikke diskuteret linie mellem, hvad der kan inddrages, og hvad man ikke inddrager. Forfatterens barndoms- og familiehistorie med relationerne til de nu døde forældre kan godt undersøges. Derimod inddrager man ikke i nogen detaljer forfatterens voksenliv efter de formative ungdomserfaringer under krigen. Der er nogle generelle betragtninger over, hvad det betyder for Skou-Hansen at vælge at leve af forfattervirksomhed som eneste indtægtskilde, og hans stilling som junior på det hereticske parnas bliver også indkredset. Derimod undersøges ikke relationen mellem de eksistentielle og psykologiske tematikker, som forfat-

terens *alter ego* i Holger Mikkelsen-serien i så rigt mål placeres i, og deres eventuelle biografiske baggrund. Heldigvis for det, kan man sige. For selvfølgelig skal den nulevende forfatter have sit privatliv og sine personlige forhold i fred for granskende litterater. Men grænselinien mellem, hvad der biografisk kan skrives om og ikke kan skrives om, er oplysende om de irrationelle adfærdsformer, som altid rumsterer i biografismen. Her inddragelsen af en barndoms- og familiehistorie, som muligvis ikke betyder meget, og ikke-inddragelsen af de voksenlivsforhold, som Holger Mikkelsen-romanernes fiktion – biografisk set – givetvis må have deres grobund i.

Det er dog kun snævert fagligt, at det er modsigelsesfuldt. Grænsedragningen har sin snusfornuftigt praktiske grund i, at bogen er skrevet i kontakt med forfatteren, og som i alle tilfælde, hvor der arbejdes med levende kilder, implicerer det et sæt af spilleregler. Det gælder for en politiske journalist, der skal holde sine kontakter på tinge åbne, og for erhvervsjournalisten, der heller ikke kan leve af at blive sat uden for erhvervslivets lukkede døre. Noget tilsvarende gælder for den, der skriver biografisk om nulevende forfattere. Således er biografismen fagligt betragtet fuld af paradokser, bag hvilke der hverken ligger klogskab eller konsekvens. Shakespeare, om hvem vores hele biografiske viden stort set kan stå på én side, bliver på ny og på ny biograferet – er senest blevet det af Stephen Greenblatt – i tykke bind, skønt portrættet grundet kildemangel helt og aldeles må bygges på gætterier. Nulevende forfattere liv, hvorom man teoretisk ville kunne udfinde alt, finder

derimod ikke – eller kun meget selektivt – vej ind i den biografiske skildring. Hvis ikke det var en genre, der gennem konventionens tavse kontrakt med sit publikum havde vundet hævd på at kunne disponere frit i forhold til kriterier om konsistens i fremgangsmåden, ville den få det svært. Når den lever godt, er det nok, fordi den lever af noget helt andet, nemlig af det grundigt indlærte skema i vores hoveder, som hedder 'et liv': muligvis en udvikling, men i hvert fald en kronologi.

Kronologien kan være fattig føde, men i denne bog får fremstillingen, der følger værkkronologien, næring af et biografisk perspektiv, der efter meget rimelige skøn bliver udvidet til at inddrage miljø og tidsbaggrund fra de forskellige perioder, hovedpersonen agerer i. Det gælder overgangen fra krig til efterkrig, Heretica-miljøet og dets indre forhold, herunder relationen til Martin A. Hansen og i den forbindelse også til selve romangenren. Skou-Hansen blev i første omgang inden romandebuten kendt for sit »Forsvare for prosaen« placeret som artikel i det lyrikcentrerede *Heretica*, som han fik pålagt at redigere. Hans indimellem brydsomme bekendelse til realismetraditionen à la Pontoppidan er en frugtbar ramme for diskussioner af hans forskellige forsøg på at udvikle og udvide den, indimellem direkte på at slippe ud af den. Vinklen bliver således udnyttet til en fremragende diskussion af, hvad der æstetisk virker og ikke virker i romanen *Dagstjernen* (1962). Den beskrives som »mislykket på et højt niveau«. I det hele taget er det værklæsningerne eller rettere sagt den stadigt diskuterende undersøgelse af forfatterskabets enkelte tekster, der står stærkt. Tilgangen kan

være omstændelig, når man i rækkefølge skal tage fat på udgivelserne en efter en, men den er til gengæld ypperligt pædagogisk. Her lades ingen læser i stikken, heller ikke den læge, for hvem bogen vel også i høj grad er tænkt. Denne kommunikative venlighed kunne man mene var forbundet med tilhørsforholdet til den biografiske genre, som alle jo kender og spontant kan læse sig ind i uden problemer.

Men det tror jeg egentlig ikke er tilfældet her. Snarere har den at gøre med, at forfatteren uden at mase sig frem tør sætte sine egne læseinvesteringer, -oplevelser og personlige overvejelser over livet i spil. Og hvad der ikke forekommer så tit, han kan gøre det, uden at det går ud over jugementet. Værkerne og forfatterskabet værdsættes i høj grad, fremgår det klart. Men det forhindrer ikke en række af fine iagttagelser af ikke kun forcer, men også fejlgreb i forfatterens håndtering af de litterære teknikker, der er hans arbejdsredskaber. Det samme gælder vurderingerne af værkerne vekslende samtidsdiagnoser, hvis blanding af villet aktualitetsbundethed og voksende distance er slående. Det utroværdige i *Den hårde frugts* (1977) beskrivelse af en tænkt 70'erterrorisme i Århus noteres uden undskyldninger. Til at forklare den slags udfald af strømforbindelsen med samtiden kunne en biografisk vinkel sikkert være opklarende. Også den komplekse, problemfyldte forældre-barn-tematik, der interessant nok tårner sig op hos og omkring den barnløse Holger Mikkelsen – ikke kun hos Gerda med terroristdatteren – rejser jo spørgsmål, som en biografisk tilgang principielt nok skulle arbejde med. Men som den så alligevel, af helt andre grunde, ikke kan tage fat på. Og

godt nok for det. Dog efterlader det naturligvis den lidt drillende problemstilling, om bogens biografiske elementer egentlig overhovedet gør gavn? Kunne man ikke, hvis de helt var skåret væk, have fået både plads og – måske ikke mindst – tilskyndelse til at bore dybere endnu i forfatterskabets gennemgående tematikker? Det tror jeg faktisk.

Tage Skou-Hansen er eksemplærisk i sin henvendelse til læseren såvel som i sin holdning til emnet. Den får det bedst mulige ud af sin genre, måske netop ved dreje den så meget over mod teksterne, at biografien kan ligne et yderværk, hvis *raison d'être* nøgternt set mere er formidlingsmæssig end indholdsmæssig, uanset hvilke overvejelser der nu har ligget bag. Men ingen tvivl om, at valget publikumsmæssigt har været kloget. Bogen er i litteraturformidlingens bredere kredsløb blevet bedre modtaget, end litteraturvidenskabelige værker i andre formater i mange år har oplevet det. Måske skulle universitetslitteraterne overveje igen at tage forfatterskabsmonografier på repertoire. Ikke fordi det fagligt nødvendigt er mere givtigt end mange andre måder at afgrænse et emne på. Men fordi denne forankring i *forfatternavnet* er en af hovedvejene ud til et læsende publikum. Det kan ganske vist være nødvendigt helt at droppe biografien som brik i puslespillet og nøjes med forfatterskabet, det skrevne. I forhold til Skou-Hansens realisme er biografien nærliggende i hvert fald at skele til, så længe forfatteren Tage og hans *Holger alter ego* vandrer så tæt i hånd, som de har gjort siden *De nøgne træer*. Men i andre typer af forfatterskaber vil det være halsløst at gøre noget stort ud af

tætte *alter ego*-lignende forbindelser mellem fiktionens enkeltpersoner og forfatteren. Rifbjergs forfatterskab, der er mere fikseret på den personlige historie end de fleste andres – reelt vel én lang udmøntning af ‘hovedstolen’ for at sige det med Højholt – illustrerer det. Er det Anna (jeg) Anna, Janus, Rane eller nogen af alle de andre romanskikkelser, som er Rifbjergs *alter ego*? Er det Johansen eller Nathansen eller måske det implicitte subjekt i *Camouflage*? Eller dem alle sammen? Spørgsmålene fortæller i sig selv tilstrækkeligt om tilgangens meningsløshed i forhold til forfatterskaber og tekster, sådan som de hyppig(s)t vil være skrevet i vor tid. Eller for den sags skyld blev det *før* vor tid. Homerbiografier møder man ikke mange af, og vi kan dog alligevel med udbytte læse værkerne, der er blevet hægtet på nav-

net. I det hele falder biografismens naturlige grænser nogenlunde sammen med den sikre, traderede realismes former. Uden for dem må andre overvejelser og analytiske greb til. Men – eller netop – derfor kan man udmærket skrive en biografisk funderet monografi om Tage Skou-Hansen. Hvilket nu er gjort. Og på præmisserne gjort rigtig godt.